Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MELCHIOR WATHELET
prednesené 14. apríla 2016 [1]

Vec C-115/15

Secretary of State for the Home Department
proti
NA

<návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Odvolací súd (Anglicko a Wales) (Občianskoprávny senát)], Spojené kráľovstvo]>

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania — Články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ — Článok 13 ods. 2 prvý pododsek písm. c) smernice 2004/38 — Rozvod — Zachovanie práva na pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý má v starostlivosti maloleté deti s občianstvom iného členského štátu Európskej únie — Článok 12 prvý odsek nariadenia č. 1612/68“

I – Úvod

1. Ústrednou otázkou prejednávanej veci je to, či sa štátny príslušník tretej krajiny, ktorý žil v členskom štáte s občanom Európskej únie ako jeho manželský partner, môže sám naďalej zdržiavať v tomto štáte napriek tomu, že občan Únie predmetný štát definitívne opustil a po jeho odchode sa začalo rozvodové konanie.

2. Súdny dvor už mal príležitosť zaoberať sa touto otázkou vo veci, v ktorej bol vydaný rozsudok Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476). Na rozdiel od uvedenej veci však k odchodu manžela a k následnému rozvodu dochádza v súvislosti s domácim násilím. Hoci článok 13 ods. 2 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, [2] zahŕňa túto hypotézu, Súdny dvor ešte nemal príležitosť poskytnúť jeho výklad.

3. V súvislosti s prítomnosťou dvoch detí, ktoré vzišli zo zväzku medzi občanom Únie a štátnym príslušníkom tretieho štátu, na území hostiteľskej krajiny bude mať Súdny dvor aj príležitosť spresniť podmienky posudzovania kritéria „straty účinného požívania podstaty práv“, ktoré vyplynulo z judikatúry vychádzajúcej z rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124).

1 — Jazyk prednesu: francúzština.

2 — Ú. v. EÚ L 158, s. 77; Mim. vyd. 05/005, s. 46.

II – Právny rámec

A – *Zmluva FEÚ*

4. Článok 20 ZFEÚ uvádza, že sa ustanovuje občianstvo Únie a že občanom Únie je každá osoba, ktorá má štátnu príslušnosť členského štátu. Podľa odseku 2 tohto článku majú občania Únie najmä „právo na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov“. Podľa článku 20 ods. 2 druhého pododseku ZFEÚ sa toto právo uplatňuje „v súlade s podmienkami a obmedzeniami vymedzenými v zmluvách a opatreniami prijatými na ich vykonanie“.

5. Článok 21 ZFEÚ však stanovuje, že každý občan Únie síce má právo slobodne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov, no výkon tohto práva „podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie“.

B – *Smernica 2004/38*

6. Odôvodnenie 15 smernice 2004/38 stanovuje, že „rodinní príslušníci by mali byť právne chránení v prípade úmrtia občana Únie, rozvodu, anulovania manželstva alebo ukončenia registrovaného partnerstva. S primeraným ohľadom na rodinný život a ľudskú dôstojnosť a v niektorých prípadoch s cieľom ochrany proti zneužívaniu by sa mali prijať opatrenia, aby sa zabezpečilo, že za takýchto okolností rodinní príslušníci, ktorí sa už zdržiavajú na území hostiteľského členského štátu, si zachovajú svoje právo pobytu výlučne na osobnom základe“.

7. Článok 7 smernice 2004/38 takto upravuje právo pobytu na viac ako tri mesiace:

„1. Všetci občania Únie majú právo pobytu na území iného členského štátu počas obdobia dlhšieho ako tri mesiace, ak:

a) sú pracovníci alebo samostatne zárobkovo činné osoby v hostiteľskom členskom štáte; alebo

b) majú dostatočné zdroje pre samých seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu, a ak majú komplexné krytie zdravotného poistenia v hostiteľskom členskom štáte; …

…

2. Právo pobytu stanovené v odseku 1 sa rozširuje na rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, sprevádzajú alebo sa pripájajú k občanovi Únie v hostiteľskom členskom štáte, ak takýto občan Únie spĺňa podmienky uvedené v odseku 1a), b) alebo c).

…“

8. Článok 13 ods. 2 smernice 2004/38 stanovuje:

„Bez toho, aby bol dotknutý druhý pododsek, rozvod, anulovanie manželstva alebo ukončenie jeho registrovaného partnerstva, ako je uvedené v bode 2b článku 2, nevedie k strate práva pobytu rodinných príslušníkov občana Únie, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, ak:

a) pred začatím rozvodového konania alebo konania zrušujúceho manželstvo alebo ukončenia registrovaného partnerstva uvedeného v bode 2b článku 2 manželstvo alebo registrované partnerstvo trvalo aspoň tri roky, vrátane jedného roku v hostiteľskom členskom štáte; alebo

b) dohodou medzi manželmi alebo registrovanými partnermi uvedenými v bode 2b článku 2 alebo súdnym rozhodnutím má manželský partner alebo registrovaný partner, ktorý nie je štátnym príslušníkom členského štátu, deti občana Únie v starostlivosti; alebo

c) je to oprávnené mimoriadne ťažkými okolnosťami, ako napríklad obeť domáceho násilia v čase, keď manželstvo alebo registrované partnerstvo trvalo; alebo

d) dohodou medzi manželmi alebo registrovanými partnermi uvedenými v bode 2b) článku 2 alebo súdnym rozhodnutím, má manželský partner alebo registrovaný partner, ktorý nie je štátnym príslušníkom členského štátu, právo prístupu k maloletému dieťaťu, ak súd rozhodol, že takýto prístup musí byť v hostiteľskom členskom štáte a tak dlho, pokiaľ to bude potrebné.

Pred získaním práva trvalého pobytu právo pobytu daných osôb naďalej podlieha požiadavke, že musia byť schopné dokázať, že sú pracovníkmi alebo samostatne zárobkovo činnými osobami, alebo že majú dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu, a že majú komplexné krytie zdravotného poistenia v hostiteľskom členskom štáte, alebo že sú príslušníkmi rodiny, už založenej v hostiteľskom členskom štáte, osoby spĺňajúcej tieto požiadavky. ‚Dostatočné zdroje' sú definované v článku 8 ods. 4.

Takíto rodinní príslušníci si zachovajú svoje právo pobytu výlučne na osobnom základe."

9. Článok 16 ods. 1 smernice 2004/38 napokon stanovuje, že občania Únie, ktorí sa legálne zdržiavali počas nepretržitého obdobia piatich rokov v hostiteľskom členskom štáte, majú právo trvalého pobytu v tomto členskom štáte. Odsek 2 tohto článku uvádza, že pravidlo „sa uplatňuje tiež na rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu a legálne sa zdržiavali s občanom Únie v hostiteľskom členskom štáte počas nepretržitého obdobia piatich rokov".

C – *Nariadenie (EHS) č. 1612/68*

10. Podľa článku 12 prvého odseku nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva [3] „deti štátneho príslušníka členského štátu, ktorý je alebo bol zamestnaný na území iného členského štátu, sa prijímajú na všeobecnovzdelávacie, učňovské a odborné štúdium v tomto štáte za rovnakých podmienok ako štátni príslušníci tohto štátu, ak tieto deti majú bydlisko na jeho území".

III – Skutkové okolnosti sporu vo veci samej

11. NA je pakistanská štátna príslušníčka. V septembri 2003 sa v Karáči (Pakistan) vydala za KA. Ten po odchode a pobyte v Nemecku získal nemecké občianstvo.

12. V marci 2004 sa manželia presťahovali do Spojeného kráľovstva a 7. novembra 2005 bolo NA vydané povolenie na pobyt platné do 21. septembra 2009.

13. Ich vzťah sa však zhoršil do tej miery, že NA sa viackrát stala obeťou domáceho násilia. KA v októbri 2006 po napadnutí NA (ktorá bola v tom čase v šiestom mesiaci tehotenstva) opustil spoločnú domácnosť. V decembri 2006 definitívne odišiel zo Spojeného kráľovstva a vrátil sa do Pakistanu.

3 — Ú. v. ES L 257, s. 2; Mim. vyd. 05/001, s. 15.

14. KA počas svojho pobytu v Spojenom kráľovstve pracoval buď ako zamestnanec, alebo ako samostatne zárobkovo činná osoba. Dňa 5. decembra 2006 požiadal britské orgány o zrušenie povolenia NA na pobyt na základe toho, že sa natrvalo presťahoval do Pakistanu. Požiadal, aby ho o zrušení povolenia informovali.

15. Tvrdil, že sa s NA rozviedol prostredníctvom „talaq“ [4] vydaného v Karáči 13. marca 2007. V septembri 2008 začala NA rozvodové konanie v Spojenom kráľovstve. Právoplatné rozhodnutie o rozvode bolo vydané 4. augusta 2009 a NA boli do starostlivosti zverené obe spoločné dcéry.

16. MA sa narodila 14. novembra 2005 a IA sa narodila 3. februára 2007. Obe majú nemecké občianstvo a chodia do školy v Spojenom kráľovstve od januára 2009, resp. od septembra 2010.

17. NA podala žiadosť o povolenie na trvalý pobyt v Spojenom kráľovstve, ktorá bola zamietnutá.

18. NA proti zamietavému rozhodnutiu podala žalobu. Prvostupňový súd túto žalobu zamietol. Dňa 22. februára 2013 však druhostupňový súd, Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Vyšší súd (senát pre prisťahovalecké a azylové otázky)], zmenil prvý rozsudok.

19. Uvedený súd v prvom rade potvrdil, že na NA sa nevzťahuje zachovanie práva na pobyt na základe článku 13 ods. 2 smernice 2004/38 vzhľadom na to, že KA ku dňu rozvodu už v tomto členskom štáte nevykonával svoje práva vyplývajúce to Zmlúv.

20. Následne však konštatoval, že má právo na pobyt vyplývajúce na jednej strane z článku 20 ZFEÚ na základe zásad uvedených v rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) a na druhej strane z článku 12 nariadenia č. 1612/68.

21. Nakoniec Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) vzhľadom na to, že je nesporné, že keby bolo NA v Spojenom kráľovstve odopreté právo na pobyt, jej deti MA a IA by boli nútené opustiť tento členský štát spolu s ňou, lebo ich má vo výlučnej starostlivosti, usúdil, že plánovaným vyhostením MA a IA zo Spojeného kráľovstva by došlo k porušeniu ich práv vyplývajúcich z článku 8 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaného v Ríme 4. novembra 1950 (ďalej len „EDĽP“), a vyhovel žalobe NA v rozsahu, v akom vychádzala z tohto ustanovenia.

22. NA podala voči tomuto rozsudku odvolanie, pokiaľ ide o odopretie práva na pobyt na základe článku 13 ods. 2 smernice 2004/38. Aj britské orgány podali voči rozsudku odvolanie, pokiaľ ide o právo NA na pobyt vyplývajúce na jednej strane z článku 20 ZFEÚ a na druhej strane z článku 12 nariadenia č. 1612/68. Naopak, časti rozsudku týkajúce sa článku 8 EDĽP neboli napadnuté.

23. Za týchto okolností Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Odvolací súd (Anglicko a Wales) (občianskoprávny senát)] dvoma rozsudkami vydanými 17. júla 2014 a 25. februára 2015 rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru štyri prejudiciálne otázky.

4 — Ide o istý druh jednostranného rozvodu, ktorý pakistanské právo umožňuje, v Spojenom kráľovstve však nie je uznaný.

IV – Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie pred Súdnym dvorom

24. Rozhodnutím z 25. februára 2015, ktoré bolo Súdnemu dvoru doručené 6. marca 2015, teda Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) [Odvolací súd (Anglicko a Wales) (občianskoprávny senát)] položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Musí byť bývalý manžel občana Únie, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, schopný preukázať, že jeho bývalý manželský partner v čase ich rozvodu vykonával práva vyplývajúce zo Zmlúv v hostiteľskom členskom štáte, na to, aby si zachoval právo na pobyt podľa článku 13 ods. 2 smernice 2004/38/ES?

2. Má podľa práva Únie občan Únie právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte podľa článkov 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ v prípadoch, keď jediným štátom Únie, v ktorom má občan právo na pobyt, je štát jeho štátnej príslušnosti, ale príslušný súd rozhodol, že vyhostenie tohto občana z hostiteľského členského štátu do štátu jeho štátnej príslušnosti by porušilo jeho práva podľa článku 8 EDĽP a článku 7 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“)?

3. V prípade, že dotknutým občanom Únie [uvedeným v druhej otázke] je dieťa, má rodič, ktorý má toto dieťa vo výlučnej starostlivosti, odvodené právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte, ak by toto dieťa muselo sprevádzať tohto rodiča pri jeho vyhostení z hostiteľského členského štátu?

4. Má dieťa právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte podľa článku 12 nariadenia č. 1612/68/EHS [teraz článok 10 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 492/2011 z 5. apríla 2011 o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie (Ú. v. EÚ L 141, s. 1)] ak rodič dieťaťa, ktorý je občanom Únie a ktorý bol v hostiteľskom členskom štáte zamestnaný, prestane v tomto hostiteľskom členskom štáte bývať skôr než sa dieťa v tomto štáte začne vzdelávať?“

25. Písomné pripomienky predložila NA, Aire Centre, vláda Spojeného kráľovstva, dánska, holandská a poľská vláda, ako aj Európska komisia. NA, Aire Centre, vláda Spojeného kráľovstva a Komisia okrem toho predniesli ústne prednesy na pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo 18. februára 2016.

V – Analýza

A – *O údajnej hypotetickej povahe prejudiciálnych otázok*

26. Podľa názoru vlády Spojeného kráľovstva má druhá a tretia otázka položená vnútroštátnym súdom hypotetickú povahu a nie sú pre spor relevantné, lebo NA a jej deťom už bolo priznané právo na pobyt v Spojenom kráľovstve na základe článku 8 EDĽP. Holandská vláda sa domnieva, že v dôsledku tohto konštatovania by boli všetky položené otázky hypotetické.

27. V tomto smere z ustálenej judikatúry vyplýva, že v rámci spolupráce medzi Súdnym dvorom a vnútroštátnymi súdmi zakotvenej v článku 267 ZFEÚ prináleží výlučne vnútroštátnemu súdu, ktorý prejednáva spor a nesie zodpovednosť za súdne rozhodnutie, ktoré má byť vydané, aby so zreteľom na osobitosti prejednávanej veci posúdil tak nevyhnutnosť podania návrhu na začatie prejudiciálneho konania pre vydanie rozsudku, ako aj relevantnosť otázok, ktoré kladie Súdnemu dvoru. [5]

5 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Trespa International (C-248/07, EU:C:2008:607, bod 32).

28. Podľa ustálenej judikatúry „pri otázkach týkajúcich sa výkladu práva Únie položených vnútroštátnym súdom v rámci právnej úpravy a skutkových okolností, ktoré tento súd vymedzí na svoju vlastnú zodpovednosť, a ktorých správnosť Súdnemu dvoru neprináleží preverovať, platí prezumpcia relevantnosti“. [6]

29. V prejednávanej veci však nie je zjavné, že by problém, z ktorého položené otázky vychádzajú, bol čisto hypotetický.

30. Nemožno totiž vylúčiť, že odpovede, ktoré Súdny dvor poskytne na jednotlivé položené otázky, budú určujúce na to, či má NA nárok na určité dávky sociálneho zabezpečenia a nepríspevkové dávky, ktoré jej sú v súčasnosti odopreté v dôsledku obmedzenia jej práv vyplývajúcich z práva na pobyt na základe článku 8 EDĽP. [7] Právo na pobyt založené priamo na práve Únie by mohlo NA zabezpečiť prinajmenšom vyšší stupeň právnej istoty. [8]

31. Za týchto okolností navrhujem, aby Súdny dvor považoval otázky položené vnútroštátnym súdom za prípustné.

B – *Úvodné pripomienky k článku 16 smernice 2004/38*

32. Vnútroštátny súd svoje otázky obmedzil na výklad článkov 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ, článku 13 ods. 2 smernice 2004/38 a článku 12 nariadenia č. 1612/68.

33. Súdny dvor však už mal príležitosť spresniť – konkrétne vo veci týkajúcej sa práva na pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý bol priamym predkom maloletých občanov Únie –, že taká okolnosť Súdnemu dvoru nebráni v tom, aby vnútroštátnemu súdu poskytol všetky prvky výkladu práva Únie, ktoré môžu byť užitočné na vydanie rozsudku vo veci, ktorá mu bola predložená, bez ohľadu na to, či ich tento súd v znení otázok uviedol. [9]

34. V prejednávanej veci sa Komisia vo svojich písomných pripomienkach pýta, či by bolo možné priznať NA právo na trvalý pobyt na základe článku 16 ods. 2 smernice 2004/38, a to od marca 2009.

35. Podľa článku 7 ods. 2 smernice 2004/38 je totiž rodinnému príslušníkovi občana Únie, ktorý nie je štátnym príslušníkom členského štátu, priznané právo na pobyt na viac ako tri mesiace, pokiaľ uvedeného občana Únie sprevádza alebo sa k nemu pripája v hostiteľskom členskom štáte a spĺňa podmienky uvedené v článku 7 ods. 1 písm. a) až c) smernice 2004/38. [10]

36. Článok 16 ods. 2 smernice 2004/38 ďalej stanovuje, že ak sa rodinný príslušník, ktorý nie je štátnym príslušníkom členského štátu, legálne zdržiava „s občanom Únie v hostiteľskom členskom štáte počas nepretržitého obdobia piatich rokov“, nadobúda na uvedenom území právo na trvalý pobyt.

6 — Rozsudok Wojciechowski (C-408/14, EU:C:2015:591, bod 32). Pozri tiež spomedzi mnohých rozsudkov rozsudky Pujante Rivera (C-422/14, EU:C:2015:743, bod 20 a citovanú judikatúru), ako aj Trespa International (C-248/07, EU:C:2008:607, bod 33).

7 — Pozri v tomto zmysle písomné pripomienky, ktoré predložila NA (bod 7).

8 — Pozri v tomto zmysle písomné pripomienky, ktoré predložilo Aire Centre (bod 3).

9 — Pozri v tomto zmysle najmä rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 20).

10 — T. j. je zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba v hostiteľskom členskom štáte alebo má pre seba a svojich rodinných príslušníkov dostatočné zdroje na to, aby sa nestal záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu, ako aj komplexné krytie zdravotného poistenia v uvedenom štáte, alebo tam hlavne študuje (pokiaľ spĺňa rovnaké požiadavky týkajúce sa zdrojov a krytia zdravotného poistenia, aké sú uvedené vyššie).

37. V prejednávanej veci však z listín založených v spise, ktorý má Súdny dvor k dispozícii, vyplýva, že NA prišla na územie Spojeného kráľovstva so svojím manželom KA, občanom Únie, v marci 2004. Okrem toho je nesporné, že až do svojho odchodu v decembri 2006 pracoval KA ako zamestnanec alebo samostatne zárobkovo činná osoba. NA si teda až do tohto dátumu mohla nárokovať právo na pobyt na základe článku 7 ods. 2 smernice 2004/38.

38. Ďalej je tiež preukázané, že NA má vo výlučnej starostlivosti obe deti (z ktorých jedno sa narodilo predtým, než KA opustil spoločnú domácnosť), ktoré sú občania Únie, lebo sú nemeckí štátni príslušníci.

39. Na základe zásad, ktoré Súdny dvor uviedol v rozsudku Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639), teda odvodené právo NA na pobyt nepretržite pokračovalo prostredníctvom jej detí.[11] Podľa Súdneho dvora sú totiž podmienky stanovené smernicou 2004/38 na to, aby dieťa, ktoré je občanom Únie, malo právo na pobyt na území členského štátu, ktorého nie je štátnym príslušníkom, splnené, pokiaľ *niekto* (nie nevyhnutne samotné dieťa, ale v prejednávanej veci jeden z jeho rodičov) môže zaručiť, že spĺňa finančné požiadavky a ďalšie podmienky potrebné na to, aby občan Únie, ktorý nie je zárobkovo činný, mohol mať právo na pobyt v inom členskom štáte.[12]

40. Podľa Súdneho dvora článok 20 ZFEÚ a smernica 2004/38 za týchto okolností „priznávajú… maloletému štátnemu príslušníkovi členského štátu, ktorý má príslušné nemocenské poistenie a ktorý je závislý od rodiča, ktorý je však sám štátnym príslušníkom tretieho štátu a ktorého finančné prostriedky sú postačujúce na to, aby sa tento maloletý príslušník členského štátu nestal záťažou pre verejné financie hostiteľského členského štátu, právo na pobyt v neobmedzenej dĺžke na území posledného uvedeného členského štátu. *V takomto prípade tieto isté ustanovenia umožňujú rodičovi, ktorý sa o tohto štátneho príslušníka skutočne stará, zdržiavať sa spolu s ním v hostiteľskom členskom štáte.*“[13]

41. Z vysvetlení, ktoré na pojednávaní 18. februára 2016 uviedol právny zástupca NA, zdá sa vyplýva, že podmienka „dostatočných zdrojov“ v prejednávanej veci nie je splnená. Vnútroštátnemu súdu však prináleží preskúmať, či bola táto podmienka splnená v období odkedy manžel opustil Spojené kráľovstvo do marca 2009, keď pobyt NA v Spojenom kráľovstve dosiahol päť rokov. Pokiaľ by vnútroštátny súd konštatoval, že „legálny pobyt“ NA dosiahol nepretržité obdobie piatich rokov, NA by v tomto okamihu teda nadobudla právo na trvalý pobyt v zmysle článku 16 smernice 2004/38.

42. Je pravda, že na rozdiel od skutkových okolností vecí Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) a Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) odvodené právo NA na pobyt nie je eventuálne spojené s právom na pobyt jedného a toho istého občana Únie (jej dieťaťa). Začalo sa prostredníctvom práva na pobyt jej manžela a následne pokračovalo prostredníctvom práva na pobyt jej detí.

43. V tomto smere je pravda, že článok 16 ods. 2 smernice 2004/38 sa uplatňuje na „rodinných príslušníkov, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu a legálne sa zdržiavali s *občanom* Únie“[14], čo by mohlo naznačovať, že uvedené odvodené právo musí byť naviazané na tú istú osobu.

44. Domnievam sa však, že to, že v čase po sebe nasledovali rozličné ukazovatele spojené s občianstvom Únie – navyše v rámci tej istej rodinnej jednotky – samo osebe nespochybňuje reálnosť legálneho pobytu počas nepretržitého obdobia piatich rokov. Práve tu ide o základnú podmienku práva na trvalý pobyt, ktorú stanovuje článok 16.

11 — Rozsudok Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, body 45 až 47). Pozri tiež rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 29).

12 — Pozri v tomto zmysle najmä rozsudky Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, body 28 a 30, ako aj 41 a 47) a Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 27).

13 — Rozsudok Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, bod 47). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

14 — Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

45. Nebolo by totiž paradoxné nepožadovať od štátneho príslušníka tretieho štátu, aby naďalej býval [15] s *občanom* Únie, či dokonca aby s ním zachoval „skutočn[é]… manželsk[é] životn[é] spoločenstv[o]“, [16] ale zároveň nepripustiť, aby väzba na občianstvo Únie – kľúč k právu na pobyt – nepretržite pokračovala prostredníctvom inej osoby, konkrétne jeho alebo ich detí?

46. V dôsledku toho sa domnievam, že doslovný výklad článku 16 ods. 2 smernice 2004/38 by bol príliš rigorózny, hoci podľa Súdneho dvora kontext a účel sledovaný smernicou 2004/38 bránia reštriktívnemu výkladu jej ustanovení. [17]

47. Ďalej chcem pre úplnosť uviesť, že v spore vo veci samej bolo podľa môjho názoru obdobie piatich rokov dovŕšené od novembra 2010, keďže MA sa narodila 14. novembra 2005, a to za predpokladu, že NA mala dostatočné zdroje na to, aby sa jej staršia dcéra nestala záťažou pre verejné financie hostiteľského členského štátu.

C – *O prvej prejudiciálnej otázke*

48. Prvou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či štátny príslušník tretieho štátu, exmanžel občana Únie, musí byť schopný preukázať, že jeho bývalý manželský partner vykonával v čase rozvodu v hostiteľskom členskom štáte svoje práva vyplývajúce zo Zmlúv, na to, aby si mohol zachovať právo na pobyt na základe článku 13 ods. 2 smernice 2004/38.

49. Článok 13 smernice 2004/38 upravuje zachovanie práva na pobyt rodinných príslušníkov v prípade rozvodu, anulovania manželstva alebo ukončenia registrovaného partnerstva (ďalej len „v prípade rozvodu“).

50. Do dnešného dňa bolo toto ustanovenie predmetom len jedného návrhu na začatie prejudiciálneho konania. [18] Týkal sa prípadu uvedeného v článku 13 ods. 2 prvom pododseku písm. a) smernice 2004/38. Išlo totiž o to, či si štátny príslušník tretieho štátu, ktorý sa rozviedol s občanom Únie, pričom manželstvo trvalo najmenej tri roky pred začatím rozvodového konania na súde, z toho najmenej jeden rok v hostiteľskom členskom štáte, môže zachovať právo na pobyt v tomto členskom štáte napriek tomu, že jeho manželský partner, občan Únie, opustil uvedený štát pred rozvodom.

51. Súdny dvor v rozsudku konštatoval, že „právo pobytu manželského partnera občana Únie, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, sa môže na základe článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) smernice 2004/38 zachovať len vtedy, ak členský štát, v ktorom má tento príslušník bydlisko, je v *deň začatia rozvodového konania* ‚hostiteľským členským štátom‘ v zmysle článku 2 bodu 3 smernice 2004/38“. [19]

52. V spore vo veci samej sa Súdny dvor bude musieť tentoraz zaoberať situáciou uvedenou v článku 13 ods. 2 prvom pododseku písm. c) smernice 2004/38, t. j. možnosťou zachovania pobytu rodinných príslušníkov občana Únie, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, v prípade rozvodu, ak „je to oprávnené mimoriadne ťažkými okolnosťami, ako napríklad obeť domáceho násilia“.

53. Je v tejto situácii na účely zachovania práva štátneho príslušníka tretieho štátu na pobyt potrebné, aby sa občan Únie, ktorý je manželským partnerom štátneho príslušníka tretieho štátu, zdržiaval v hostiteľskom členskom štáte až do dňa vydania súdneho rozhodnutia o rozvode?

15 — Pozri v tomto zmysle rozsudky Diatta (267/83, EU:C:1985:67, body 20 a 22) a Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 58).

16 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Ogieriakhi (C-244/13, EU:C:2014:2068, body 36, 38 a 47).

17 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 84).

18 — Rozsudok Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476).

19 — Rozsudok Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476, bod 61). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

1. Rámec výkladu vyplývajúci z rozsudku Singh a i.

54. V rozsudku Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476) Súdny dvor rozhodol, že návrh na rozvod podaný po odchode manžela, ktorý je občanom Únie, nemôže viesť k *znovuobnoveniu* práva na pobyt manželského partnera, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho štátu, „pretože článok smernice 2004/38 upravuje iba ‚zachovanie' existujúceho práva pobytu". [20]

55. Na základe výkladu článku 12 v spojení s článkom 13 smernice 2004/38 konštatoval, že odvodené právo na pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny zaniká, keď jeho manžel, ktorý je občanom Únie, opustí členský štát, v ktorom sa zdržiavajú, aby sa usadil v inom členskom štáte alebo v tretej krajine. [21]

56. Usúdil však, že právo na pobyt manžela občana Únie, ktorý je štátnym príslušníkom tretej krajiny, môže byť na základe článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. a) smernice 2004/38 zachované, pokiaľ je členský štát, v ktorom má tento štátny príslušník bydlisko, „hostiteľským členským štátom" v zmysle článku 2 bodu 3 smernice 2004/38 v *deň začatia rozvodového konania*. [22]

57. Na základe týchto troch bodov rozsudku Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476) je možné pochopiť logiku, ktorá vládne pri výklade článku 13 smernice 2004/38.

58. Zásadou je zánik práva na pobyt rodinných príslušníkov občana Únie, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu, keď občan Únie, na ktorého je právo na pobyt naviazané, opustí územie hostiteľského členského štátu. Určité udalosti, ku ktorým môže dôjsť v *rámci* rozvodového konania, anulovania manželstva alebo ukončenia registrovaného partnerstva, však umožňujú zachovanie práva rodinných príslušníkov na pobyt.

59. Ako totiž ukazuje rozsudok Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476), nie rozvod, anulovanie manželstva alebo ukončenie registrovaného partnerstva *ako také*, ale osobitné situácie špecifikované v článku 13 ods. 2 prvom pododseku smernice 2004/38 spôsobujú zachovanie práva na pobyt rodinných príslušníkov.

60. V tomto smere chcem poukázať na to, že Komisia už v pripomienkach týkajúcich sa článku 13 návrhu, ktorý viedol k prijatiu smernice 2004/38, uviedla jednotlivé prípady predstavené ako „ *alternatívne* podmienky", [23] t. j. že jedna z nich postačuje na zachovanie práva na pobyt.

61. V dôsledku toho treba situácie uvedené v článku 13 ods. 2 prvom pododseku smernice 2004/38 chápať ako rovnaké spúšťače zachovania práva na pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý je manželom občana Únie.

62. Ak uvedený manžel opustí hostiteľský členský štát skôr než nastane jedna z týchto situácií, účinkom článku 13 nemôže byť „zachovanie" práva na pobyt, lebo to už v skutočnosti zaniklo. Naopak, ak k odchodu uvedenému v článku 12 ods. 3 dôjde po jednej z týchto udalostí – a nie vyhlásení rozvodu *stricto sensu* –, ktorá je spúšťačom zachovania práva na pobyt podľa článku 13 ods. 2 prvého pododseku, neskorší odchod občana Únie nemá nijaké následky.

20 — Bod 67.

21 — Rozsudok Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476, bod 62).

22 — Rozsudok Singh a i. (C-218/14, EU:C:2015:476, bod 61).

23 — Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov [KOM(2001) 0257 v konečnom znení, Ú. v. ES C 270 E, s. 150]. Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

2. Prípad „mimoriadne ťažkých okolností“ uvedený v článku 13 ods. 2 pododseku písm. c) smernice 2004/38

63. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora je pri výklade ustanovenia práva Únie potrebné zohľadniť nielen jeho znenie, ale aj jeho kontext a ciele sledované právnou úpravou, ktorej je súčasťou. [24]

64. Znenie článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. c) smernice 2004/38 samo osebe neumožňuje poskytnúť užitočnú odpoveď na prvú prejudiciálnu otázku.

65. Napriek tomu chcem poukázať na to, že na rozdiel od ďalších možností uvedených v tomto prvom pododseku sa na vymedzenie skutkových okolností, ktoré sú spúšťačom zachovania práva na pobyt, používa ukončená minulosť.

66. Článok 13 ods. 2 prvý pododsek písm. c) smernice 2004/38 sa totiž vzťahuje na domáce násilie, „keď manželstvo alebo registrované partnerstvo trvalo“. Nevyhnutne teda existuje časový odstup medzi domácim násilím, na základe ktorého sa ustanovenie uplatní, a rozvodom.

67. Okrem toho je na základe viacerých skutočností možné vymedziť cieľ sledovaný normotvorcom Únie.

68. Na jednej strane odôvodnenie 15 smernice 2004/38 výslovne odkazuje na to, že „rodinní príslušníci by mali byť právne chránení v prípade… rozvodu, anulovania manželstva alebo ukončenia registrovaného partnerstva“.

69. Na druhej strane vo vysvetleniach Komisie týkajúcich sa návrhu, ktorý viedol k prijatiu článku 13 smernice 2004/38, je uvedené, že „cieľom tohto ustanovenia je poskytnúť určitú právnu ochranu týmto osobám, ktorých právo na pobyt je naviazané na rodinné puto predstavované manželstvom a ktoré by sa v dôsledku toho mohli stať pri rozvode obeťou vydierania“. [25]

70. Také riziko „vydierania pri rozvode“ alebo odopierania rozvodu však považujem za zvlášť aktuálne v súvislosti s domácim násilím. Strata odvodeného práva na pobyt manžela, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho štátu, v prípade odchodu občana Únie by sa totiž dala použiť ako prostriedok nátlaku pri nesúhlase s rozvodom, hoci samotné také okolnosti už môžu mať za následok oslabenie psychiky obete a v každom prípade obavy z páchateľa násilia.

71. Požiadavka skutočnej prítomnosti manžela, ktorý je občanom Únie, na území hostiteľského členského štátu až do rozvodu alebo prinajmenšom do začiatku rozvodového konania na súde by mohla rovnako narušiť uplatňovanie uvedeného článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. c) smernice 2004/38 vzhľadom na riziko trestnoprávnej sankcie spojenej so správaním majúcim skutkovú podstatu domáceho násilia.

72. Nemožno totiž vylúčiť, že páchateľ takých skutkov sa bude usilovať opustiť územie, na ktorom k skutkom došlo, aby unikol pred prípadným odsúdením, čím *de facto* pripraví štátneho príslušníka tretieho štátu o odvodené právo na pobyt. Podanie návrhu na rozvod z dôvodu domáceho násilia by však zároveň mohlo viesť k oznámeniu skutkov súdnym orgánom.

73. Výklad článku 13 ods. 2 prvého pododseku písm. c) smernice 2004/38, podľa ktorého by štátny príslušník tretieho štátu musel preukázať, že jeho bývalý manžel v čase rozvodu vykonával v hostiteľskom členskom štáte svoje práva vyplývajúce zo zmlúv, ak by si chcel zachovať právo na pobyt, by teda bol v zjavnom rozpore s cieľom právnej ochrany sledovaným týmto ustanovením.

24 — Pozri najmä rozsudky Yaesu Europe (C-433/08, EU:C:2009:750, bod 24), Brain Products (C-219/11, EU:C:2012:742, bod 13), Koushkaki (C-84/12, EU:C:2013:862, bod 34), ako aj Lanigan (C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, bod 35).

25 — Návrh smernice [KOM(2001) 0257 v konečnom znení].

74. Nakoniec ako som už uviedol, „s ohľadom na kontext a ciele sledované smernicou 2004/38 nemožno vykladať ustanovenia tejto smernice reštriktívne a v žiadnom prípade ich nemožno zbaviť ich potrebného účinku“. [26]

75. Výklad, podľa ktorého by bola prítomnosť manžela, ktorý je občanom Únie, na území hostiteľského členského štátu nevyhnutná až do začatia rozvodového konania, by však bol nielen reštriktívny, ale navyše by zbavoval ustanovenie potrebného účinku, ktorým je zmena *odvodeného* práva na pobyt rodinného príslušníka občana Únie na osobné právo na pobyt za osobitných okolností, ktoré si zasluhujú ochranu.

76. Ak totiž normotvorca Únie považoval skutočnosť, že sa niekto stal obeťou domáceho násilia, za dôvod na zmenu odvodeného práva na individuálne právo, priznanie takého práva nemôže byť podriadené len vôli páchateľa skutkov zostať na území hostiteľského členského štátu.

3. Predbežný záver

77. Ani pri výklade článku 12 v spojení s článkom 13 smernice 2004/38 nie je možné chápať rozvod, anulovanie manželstva alebo ukončenie registrovaného partnerstva samy osebe ako spúšťače zachovania práva na pobyt.

78. Tieto konkrétne situácie uvedené v názve článku 13 smernice 2004/38 predstavujú len rámec, v ktorom môže dôjsť k jednej z udalostí uvedených v odseku 2 tohto článku, v dôsledku ktorých dochádza k zachovaniu práva na pobyt manžela, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho štátu, pokiaľ a len pokiaľ sa občan Únie v tom čase stále zdržiava na území hostiteľského členského štátu.

79. Pokiaľ ide konkrétne o situáciu domáceho násilia upravenú v článku 13 ods. 2 prvom pododseku písm. c) smernice 2004/38, z teleologického výkladu tohto ustanovenia vyplýva, že domáce násilie sa považuje za spúšťač zachovania práva na pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý je manželom občana Únie.

80. Každý iný výklad by zbavoval článok 13 ods. 2 prvý pododsek písm. c) smernice 2004/38 potrebného účinku, ktorým je zabezpečenie právnej ochrany obete násilia, zatiaľ čo navrhnutý výklad navyše rešpektuje znenie sporného ustanovenia.

81. Nakoniec riziko zneužitia spomenuté v odôvodnení 15 smernice 2004/38 je dostatočne vylúčené povinnosťou stanovenou v článku 13 ods. 2 druhom pododseku, podľa ktorého právo na pobyt osôb uvedených v prvom pododseku „naďalej podlieha požiadavke, že musia byť schopné dokázať, že sú pracovníkmi alebo samostatne zárobkovo činnými osobami, alebo že majú dostatočné zdroje pre seba a svojich rodinných príslušníkov, aby sa nestali záťažou pre systém sociálnej pomoci hostiteľského členského štátu počas obdobia ich pobytu, a že majú komplexné krytie zdravotného poistenia v hostiteľskom členskom štáte, alebo že sú príslušníkmi rodiny, už založenej v hostiteľskom členskom štáte, osoby spĺňajúcej tieto požiadavky“.

82. Na základe tejto analýzy teda navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prvú prejudiciálnu otázku v tom zmysle, že pokiaľ rozvod nasleduje po domácom násilí, článok 13 ods. 2 prvý pododsek písm. c) smernice 2004/38 nevyžaduje, aby sa v čase rozvodu občan Únie, ktorý je manželským partnerom štátneho príslušníka tretieho štátu, sám zdržiaval na území hostiteľského členského štátu podľa článku 7 ods. 1 tejto smernice, na to, aby si mohol tento štátny príslušník tretieho štátu zachovať osobné právo na pobyt v zmysle tohto ustanovenia.

26 — Rozsudok Metock a i. (C-127/08, EU:C:2008:449, bod 84).

D – *O druhej a tretej prejudiciálnej otázke*

83. Druhou otázkou sa vnútroštátny súd pýta, či sa majú článok 20 ZFEÚ a/alebo článok 21 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby členský štát odoprel občanovi Únie právo pobytu na svojom území, pokiaľ príslušný súd rozhodol, že jeho vyhostenie do členského štátu, ktorého je štátnym príslušníkom, by bolo v rozpore s článkom 8 EDĽP a článkom 7 Charty.

84. Treťou otázkou sa vnútroštátny súd pýta na rovnakú situáciu, ale pokiaľ ide o štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý je rodičom majúcim vo výlučnej starostlivosti občana Únie.

85. Všetci účastníci konania, ktorí predložili písomné pripomienky, s výnimkou vlády Spojeného kráľovstva, sa týmito otázkami zaoberali spoločne. Aj ja sa domnievam, že tieto dve otázky možno preskúmať spoločne s prihliadnutím na rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645).

86. Vo veci, v ktorej bol vydaný tento rozsudok, totiž išlo o porovnateľnú situáciu, lebo sa týkala detí, ktoré boli občanmi Únie a narodili sa v členskom štáte, ktorého neboli štátnymi príslušníkmi, otcovi, ktorý bol občanom Únie, a matke, ktorá bola štátnou príslušníčkou tretieho štátu. Súdny dvor však vo svojom rozsudku rozhodol, že sa bude prednostne zaoberať touto otázkou z hľadiska článku 21 ZFEÚ, hoci vnútroštátny súd uviedol len článok 20 ZFEÚ. [27]

1. Závery rozsudku Alokpa a Moudoulou v súvislosti s článkom 21 ZFEÚ

87. V rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) Súdny dvor pripomenul, že v situácii, keď sa občan Únie narodil v hostiteľskom členskom štáte a nevykonával svoje právo na voľný pohyb, sa má výraz „majú dostatočné zdroje“ uvedený v článku 7 ods. 1 písm. b) smernice 2004/38, ktorý je podmienkou legálneho pobytu dlhšieho ako tri mesiace, „vykladať v tom zmysle, že postačuje, aby občania Únie mali také zdroje, ale toto ustanovenie neobsahuje nijakú požiadavku, pokiaľ ide o ich pôvod, pričom ich môže poskytnúť okrem iného štátny príslušník tretej krajiny, rodič dotknutých maloletých občanov Únie“. [28]

88. Z tohto konštatovania vyplýva ustálená judikatúra, podľa ktorej „ak… článok 21 ZFEÚ a smernica 2004/38 priznávajú právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte maloletému štátnemu príslušníkovi iného členského štátu, ktorý spĺňa podmienky stanovené v článku 7 ods. 1 písm. b) tejto smernice, tie isté ustanovenia umožňujú rodičovi, ktorý sa o tohto štátneho príslušníka skutočne stará, zdržiavať sa s ním v hostiteľskom členskom štáte“. [29]

89. Totiž „ak by sa rodičovi, štátnemu príslušníkovi členského štátu alebo tretej krajiny, ktorý sa skutočne stará o maloletého občana Únie, odoprel pobyt s týmto občanom v hostiteľskom členskom štáte, bolo by tým jeho právo na pobyt zbavené potrebného účinku, keďže využitie práva na pobyt maloletým dieťaťom nevyhnutne zahŕňa to, že toto dieťa má právo byť sprevádzané osobou, ktorá sa oňho skutočne stará, a preto táto osoba musí mať možnosť bývať spolu s ním v hostiteľskom členskom štáte počas tohto pobytu“. [30]

27 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, body 20, 21 a 32).

28 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 27), ktorý odkazuje na body 28 a 30 rozsudku Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639).

29 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 29), ktorý odkazuje na body 46 a 47 rozsudku Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639).

30 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 28 a citovaná judikatúra).

90. Keďže skutkové okolnosti sporu vo veci samej sú podobné, nevidím dôvod odchýliť sa od tejto ustálenej judikatúry a jej dôsledku, ktorým je to, že vnútroštátnemu súdu prináleží preskúmať, či deti NA spĺňajú podmienky stanovené v článku 7 ods. 1 smernice 2004/38, a teda majú právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte na základe článku 21 ZFEÚ. [31]

91. Treba teda „osobitne overiť, či uvedené deti majú, či už samy, alebo prostredníctvom svojej matky, dostatočné zdroje a komplexné krytie zdravotného poistenia v zmysle článku 7 ods. 1 písm. b) smernice 2004/38“. [32]

92. V opačnom prípade Súdny dvor rozhodol, že článok 21 ZFEÚ nebráni tomu, aby bolo štátnemu príslušníkovi tretieho štátu odopreté právo na pobyt napriek tomu, že má vo výlučnej starostlivosti maloleté deti, ktoré sú občanmi Únie a zdržiavajú sa spolu s ním na území členského štátu, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi. [33]

93. Nemyslím si, že prípadné uplatnenie článku 7 Charty (a/alebo článku 8 EDĽP) by malo vplyv na tieto úvahy v rozsahu, v akom sa osobitne týkajú práva na voľný pohyb zaručeného článkom 21 ZFEÚ, ktorého výkon „podlieha obmedzeniam a podmienkam ustanoveným v zmluvách a v opatreniach prijatých na ich vykonanie“, akým je článok 7 smernice 2004/38. [34]

2. Závery rozsudku Alokpa a Moudoulou v súvislosti s článkom 20 ZFEÚ

94. Článok 21 ZFEÚ síce bezpodmienečne nemôže zakladať právo na pobyt štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý má vo výlučnej starostlivosti maloleté deti, ktoré sú občanmi Únie, no Súdny dvor priznal článku 20 ZFEÚ autonómnu pôsobnosť.

95. V rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) totiž Súdny dvor výslovne uviedol, že vnútroštátny súd musí na základe článku 20 ZFEÚ „ešte overiť, či by sa jej také právo na pobyt nemalo výnimočne priznať, aby nedošlo k narušeniu potrebného účinku občianstva Únie, ktoré majú… deti [štátneho príslušníka tretieho štátu, ktorý ich má vo výlučnej starostlivosti], ak by ako dôsledok takého odopretia boli tieto deti v skutočnosti nútené opustiť územie Únie ako celku, čo by ich zbavilo možnosti účinne využívať podstatu práv, ktoré im z uvedeného postavenia vyplývajú“. [35]

96. V skutočnosti ide o podstatu judikatúry, ktorá sa začala rozsudkom Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) a bola potvrdená a spresnená viacerými neskoršími rozsudkami. [36]

97. Z tejto judikatúry vyplýva, že právo na pobyt na základe článku 20 ZFEÚ musí byť štátnemu príslušníkovi tretieho štátu, ktorý je rodičom občana Únie, priznané pod podmienkou, že odopretím uvedeného práva na pobyt by bol tento občan zbavený možnosti účinne využívať podstatu práv vyplývajúcich z postavenia občana Únie, lebo by musel opustiť územie Únie ako celku.

31 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 30 a citovanú judikatúru).

32 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 30 a citovaná judikatúra).

33 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 31 a výrok).

34 — Generálny advokát Mengozzi si tiež kládol otázku, či je možné, aby ustanovenia Charty viedli k zmierneniu tvrdosti, či dokonca nezohľadneniu podmienok článku 7 ods. 1 smernice 2004/38 s cieľom zabezpečiť rešpektovanie rodinného života stanovené v článku 7 Charty (návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Alokpa a Moudoulou, C-86/12, EU:C:2013:197, bod 34). Dospel k podobnému záveru ako ja, keď konštatoval, že „takú hypotézu však možno len ťažko vziať do úvahy, keďže by viedla k nezohľadneniu obmedzení práva občanov Únie voľne sa pohybovať a zdržiavať na území členských štátov uložených článkom 21 ZFEÚ“ (bod 35), pričom generálny advokát Mengozzi v tomto smere odkazuje na podmienky stanovené v smernici 2004/38.

35 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 33).

36 — Pozri rozsudky McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, bod 47), Dereci a i. (C-256/11, EU:C:2011:734, body 64, 66 a 67), Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, bod 71), Ymeraga a i. (C-87/12, EU:C:2013:291, bod 36), ako aj Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 32). Pozri tiež analýzu vývoja tejto judikatúry v návrhoch, ktoré predniesol generálny advokát Szpunar vo veciach Rendón Marín a CS (C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75).

98. Kritérium na preskúmanie „straty účinného požívania podstaty práv“ je od rozsudku Dereci a i. (C-256/11, EU:C:2011:734) jasne stanovené.[37] Je tu však otázka jeho posúdenia: má sa povinnosť opustiť územie Únie chápať z právneho hľadiska alebo *in concreto* s prihliadnutím na skutkové okolnosti?

3. Kritériá na posúdenie povinnosti opustiť územie Únie ako celku

99. Je úplne zjavné, že obe dcéry NA majú ako nemecké štátne príslušníčky právo žiť v Nemecku. Ak by teda mali opustiť územie Spojeného kráľovstva a odísť do Nemecka, ich matka by mala v tomto štáte *odvodené* právo na pobyt v súlade so zásadami vyplývajúcimi z rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124).[38]

100. V opačnom prípade by totiž boli MA a IA nútené opustiť územie Únie a nasledovať svoju matku pravdepodobne do Pakistanu, čo by ich zbavovalo možnosti účinne využívať podstatu práv vyplývajúcich z postavenia občianok Únie.

101. Z podobnej situácie vychádzala vec, v ktorej bol vydaný rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645).

102. V tejto veci pani Alokpa tvrdila, že ak jej luxemburské orgány odoprú právo na pobyt napriek tomu, že sa zdržiava na území tohto členského štátu spolu so svojimi deťmi, ktoré sú francúzskymi štátnymi príslušníkmi, nebude s nimi môcť odísť do Francúzska a bývať tam, a teda sa bude musieť vrátiť do Toga.

103. Ako uviedol generálny advokát Mengozzi, treba „teda overiť, či by vykonanie takého rozhodnutia malo za následok, v zmysle už citovaných rozsudkov Ruiz Zambrano, ako aj Dereci a i., v skutočnosti vznik povinnosti občanov Únie opustiť celé územie Únie tým, že by ich zbavilo účinného požívania podstaty práv spojených s ich postavením“.[39]

104. Súdny dvor však vo svojom následnom rozsudku v súlade s posúdením, ktoré uviedol generálny advokát Mengozzi, konštatoval, že „pani Alokpa v postavení matky Jarela a Eju Moudoulouovcov a ako jediná osoba vykonávajúca starostlivosť o nich od narodenia by mohla využiť odvodené právo sprevádzať ich a zdržiavať sa s nimi na francúzskom území“.[40]

105. Súdny dvor z toho vyvodil záver, že „odmietnutie luxemburských orgánov priznať pani Alokpovej právo na pobyt by v *zásade* nemalo mať za následok, že by jej deti boli nútené opustiť územie Únie ako celku“.[41] V tom istom bode však spresnil, že je úlohou vnútroštátneho súdu, aby „*však… overil, či je to naozaj tak so zreteľom na všetky okolnosti sporu vo veci samej*“.[42]

106. Posledné uvedené spresnenie považujem za zásadné. Zmysel má len vtedy, ak posúdenie kritéria „straty účinného požívania podstaty práv“ nie je len právnou otázkou.

107. Súdny dvor totiž uznal právnu – t. j. teoretickú – možnosť pre deti, ktoré sú občanmi Únie, a rodiča, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho štátu a má ich vo výlučnej starostlivosti, zdržiavať sa na území členského štátu, ktorého sú deti štátnymi príslušníkmi.

37 — Pozri najmä NIC SHUIBHNE, N.: (Some of) The Kids Are All Right. In: *C.M.L.Rev*. 2012 (49), s. 349 až 380, najmä s. 362; LENAERTS, K.: The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice. In: *ERA Forum*. 2013, s. 569 až 583.

38 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, body 34 a 35).

39 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Mengozzi vo veci Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:197, bod 52).

40 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 34).

41 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 35). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

42 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 35). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

108. Súdny dvor však vnútroštátnemu súdu výslovne prenecháva úlohu, aby overil, či „so zreteľom na *všetky okolnosti* sporu vo veci samej“ [43] nemôže mať odmietnutie hostiteľského členského štátu priznať právo na pobyt rodičovi, ktorý je štátnym príslušníkom tretieho štátu, za následok to, že jeho deti budú nútené opustiť územie ako celok.

109. Z tohto spresnenia na jednej strane vyplýva, že okolnosti, ktoré treba zohľadniť, sú nevyhnutne skutkové, [44] a na druhej strane, že môžu spôsobiť neúspech teoretickej možnosti nebyť nútený opustiť územie Únie ako celku. Inými slovami, zásada vyplývajúca z rozsudku Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) by mohla byť „reaktivovaná“ vo vzťahu k štátu, ktorého sú deti príslušníkmi. [45]

110. Toto skutkové preskúmanie kritéria „zbavenia možnosti účinne používať podstatu práv“ je v súlade s logikou, ktorá musí prevládať pri ponímaní občianstva Únie.

111. Postavenie občana Únie má byť podľa ustáleného tvrdenia Súdneho dvora *základným* postavením štátnych príslušníkov členských štátov. [46] Nemôže teda ísť o prázdnu škrupinu. Ako nedávno zdôraznil generálny advokát Szpunar, „skutočnosť, že sa štátnym príslušníkom členských štátov potvrdí, že sú občanmi Únie, vzbudzuje v nich očakávania, pričom sa zároveň definujú ich práva a povinnosti“. [47]

112. Právo pohybovať sa a usadiť sa je síce výslovne uvedené ako právo občana Únie v článkoch 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ, ako aj v článku 45 Charty, nemožno však popierať skutočnosť, že si uvedený občan prípadne vytvoril v inom členskom štáte, než je ten jeho, skutočnú a trvalú väzbu, ktorá je významnejšia alebo podstatnejšia než väzba v členskom štáte, ktorého má štátnu príslušnosť.

113. Právo Únie môže vdýchnuť život konceptu občianstva Únie len pod podmienkou, že svoju ochranu spojí s väzbou k určitému miestu, so zakorenením na určitom území a začlenením nielen do administratívneho a hospodárskeho života hostiteľskej krajiny, ale aj do jej sociálneho a kultúrneho života. [48]

114. Inými slovami možnosť, že štátny príslušník tretieho štátu a jeho deti, ktoré sú občanmi Únie, vycestujú do členského štátu, ktorého majú štátnu príslušnosť, nemôže byť len abstraktná. [49]

115. V prejednávanej veci sa však podľa všetkého preukázalo, že deti NA síce majú nemeckú štátnu príslušnosť, no nemajú nijakú väzbu na tento členský štát, na území ktorého nikdy nežili a ktorého jazyk neovládajú. Narodili sa a do školy chodia v Spojenom kráľovstve, takže práve v tomto členskom štáte si *vybudovali* svoje občianstvo.

43 — Rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 35). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

44 — V rozsudku Dereci a i. (C-256/11, EU:C:2011:734) už Súdny dvor prenechal vnútroštátnemu súdu úlohu určiť, či odmietnutie priznať právo na pobyt štátnemu príslušníkovi tretieho štátu nemá za následok, že jeho rodinní príslušníci budú zbavení možnosti účinne využívať podstatu práv vyplývajúcich z postavenia občana Únie. V odpovedi na určité kritické vyjadrenia istej časti predstaviteľov právnej náuky v tomto smere Koen Lenaerts uvádza, že otázka, či by deti pána Dereciho boli nútené nasledovať ho, keby musel opustiť Rakúsko, je „clearly a factual question“ (LENAERTS, K.: The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice. In: *ERA Forum*. 2013, s. 569 až 583, najmä s. 575, poznámka pod čiarou 32). S týmto konštatovaním môžem len súhlasiť.

45 — Výraz som si požičal od Anne Rigaux (RIGAUX, A.: Regroupement familial. In: *Europe*. December 2013, komentár 499).

46 — Pozri najmä rozsudky Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, bod 31), D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432, bod 28), Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 82), Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, bod 22), Orfanopoulos a Oliveri (C-482/01 a C-493/01, EU:C:2004:262, bod 65), Pusa (C-224/02, EU:C:2004:273, bod 16), Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, bod 25), Bidar (C-209/03, EU:C:2005:169, bod 31), Komisia/Rakúsko (C-147/03, EU:C:2005:427, bod 45), Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446, bod 15), Španielsko/Spojené kráľovstvo (C-145/04, EU:C:2006:543, bod 74), Komisia/Holandsko (C-50/06, EU:C:2007:325, bod 32), Huber (C-524/06, EU:C:2008:724, bod 69), Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), Prinz a Seeberger (C-523/11 a C-585/11, EU:C:2013:524, bod 24), ako aj Martens (C-359/13, EU:C:2015:118, bod 21).

47 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Szpunar vo veciach Rendón Marín a CS (C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75, bod 117).

48 — V tomto smere pozri AZOULAI, L.: Le sujet des libertés de circuler. In: DUBOUT, É., MAITROT DE LA MOTTE, A.: *L'unité des libertés de circulation. – In varietate concordia*?. Bruylant, 2013, s. 385 až 411, najmä s. 408.

49 — Výraz, ktorý použil generálny advokát Szpunar (pozri jeho návrhy vo veciach Rendón Marín a CS, C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75, poznámku pod čiarou 109).

116. Samotná Komisia vo svojich písomných pripomienkach konštatuje, že dcéry NA síce majú „ako nemecké štátne príslušníčky v Nemecku bezpodmienečné právo na pobyt, je však rovnako nesporné, že nie je dôvodné očakávať od nich ani od ich matky, že budú v tejto krajine žiť, a na základe toho vnútroštátne súdy usúdili, že nemôžu byť vyhostené zo Spojeného kráľovstva do Nemecka bez porušenia EDĽP“. [50]

117. Domnievam sa teda, že ak vnútroštátny súd potvrdí tieto informácie, prináleží mu priznať MA a IA právo na pobyt v Spojenom kráľovstve na základe článku 20 ZFEÚ, pričom samotná NA získa v dôsledku toho odvodené právo na pobyt. Ak by totiž bolo toto právo deťom NA odopreté, boli by zbavené možnosti účinne využívať podstatu práv vyplývajúcich z postavenia občana Únie. Podľa rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) však článok 20 ZFEÚ bráni takému dôsledku. [51]

4. O vplyve článku 7 Charty a článku 8 EDĽP

118. V druhej otázke vnútroštátny súd pripomína, že príslušný súd rozhodol, že vyhostenie občana Únie, v tomto prípade detí, z hostiteľského členského štátu do štátu ich štátnej príslušnosti by porušilo ich práva podľa článku 8 EDĽP a článku 7 Charty.

119. Môže mať také konštatovanie vplyv na odpoveď, ktorá má byť poskytnutá na túto otázku?

120. Vplyvom článku 7 Charty a článku 8 EDĽP na uplatňovanie článku 20 ZFEÚ sa už Súdny dvor zaoberal. V rozsudku Dereci a i. (C-256/11, EU:C:2011:734) v súvislosti s ním konštatoval: „Pokiaľ teda vnútroštátny súd v prejednávanej veci zastáva názor, s ohľadom na okolnosti sporov vo veci samej, že situácia žalobcov vo veci samej podlieha právu Únie, musí preskúmať, či odopretie práva na pobyt týmto žalobcom poruší právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života stanoveného v článku 7 Charty. Naopak, pokiaľ vnútroštátny súd zastáva názor, že uvedená situácia nespadá pod rozsah pôsobnosti práva Únie, musí vykonať takéto preskúmanie s ohľadom na článok 8 ods. 1 EDĽP.“ [52]

121. Tento záver ma prekvapuje. V rozsudku Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645) totiž Súdny dvor bez váhania konštatoval, že „sa majú články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ vykladať v tom zmysle, že nebránia tomu, aby členský štát odoprel štátnemu príslušníkovi tretej krajiny právo na pobyt na svojom území, hoci tento príslušník sa sám stará o maloleté deti, ktoré sú občanmi Únie a ktoré s ním bývajú v tomto členskom štáte od svojho narodenia, pričom nemajú štátnu príslušnosť tohto členského štátu a nevyužili svoje právo na voľný pohyb, ak títo občania Únie nespĺňajú podmienky stanovené smernicou 2004/38 a ak také odopretie nezbaví uvedených občanov možnosti účinne využívať podstatu práv, ktoré vyplývajú z postavenia občana Únie“. [53]

122. Ak ustanovenie Zmluvy nebráni tomu, aby členský štát odoprel právo na pobyt pri splnení určitých podmienok, predpokladá sa, že vec patrí do pôsobnosti tohto ustanovenia. [54] V opačnom prípade by mal Súdny dvor vyhlásiť, že nemá právomoc odpovedať na položenú otázku.

50 — Pozri bod 36 písomných pripomienok Komisie.

51 — Pozri v tomto zmysle rozsudok Alokpa a Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, bod 36 a výrok).

52 — Bod 72.

53 — Bod 36 a výrok.

54 — Pozri v tomto zmysle CARLIER, J.-Y.: La libre circulation des personnes dans l'Union européenne. In: *Journal de droit européen*. 2014, s. 167 až 175, najmä s. 174. Tento výklad presadzovala aj generálna advokátka Sharpston vo veciach O. a i. (C-456/12 a C-457/12, EU:C:2013:837). Ako totiž uviedla generálna advokátka Sharpston, „je potrebné zohľadniť právnu situáciu vzhľadom na Chartu, ak, a *len vtedy ak*, ustanovenie práva EÚ ukladá pozitívnu alebo negatívnu povinnosť členskému štátu (či už táto povinnosť vzniká zo Zmluvy alebo zo sekundárnych právnych predpisov EÚ)“ (bod 61). V prejednávanej veci to však naozaj platí pre článok 20 ZFEÚ, ktorý *podriaďuje* možnosť členských štátov odoprieť právo na pobyt určitým podmienkam.

123. Považujem teda za isté, že otázky súvisiace s uplatňovaním článku 20 ZFEÚ a s vplyvom občianstva Únie na právo na pobyt patria do pôsobnosti práva Únie. [55]

124. V dôsledku toho, ak vnútroštátny súd usúdil, že vyhostením občana Únie by došlo k porušeniu článku 7 Charty (alebo článku 8 ods. 1 EDĽP, lebo ich obsah je rovnocenný), toto posúdenie je potrebné zohľadniť pri uplatňovaní článku 20 ZFEÚ a pri skúmaní kritéria „straty účinného požívania podstaty práv“.

125. Okrem toho si nemyslím, že ak vnútroštátny súd zahrnie článok 7 Charty do svojich úvah týkajúcich sa článku 20 ZFEÚ, vyplynie z toho rozšírenie pôsobnosti práva Únie, ktoré by bolo v rozpore s článkom 51 ods. 2 Charty.

126. Práve z európskeho občianstva zakotveného v článku 20 ZFEÚ totiž vychádza ochrana základných práv – v prejednávanej veci ide konkrétne o článok 7 Charty – a nie naopak. [56]

5. Predbežný záver

127. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na druhú a tretiu otázku položenú vnútroštátnym súdom tak, že články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby členský štát odoprel štátnemu príslušníkovi tretej krajiny právo pobytu na svojom území napriek tomu, že tento štátny príslušník má vo výlučnej starostlivosti deti, ktoré sú občanmi Únie a bývajú s ním v tomto členskom štáte od svojho narodenia bez toho, aby mali štátnu príslušnosť tohto štátu a využili svoje právo na voľný pohyb, pokiaľ títo občania Únie spĺňajú podmienky stanovené smernicou 2004/38/ES alebo, ak to tak nie je, pokiaľ také odopretie zbavuje uvedených občanov možnosti účinne využívať podstatu práv, ktoré vyplývajú z postavenia občana Únie, čo musí overiť vnútroštátny súd pri zohľadnení všetkých okolností veci. Ak príslušný súd rozhodol, že vyhostením dotknutých občanov Únie by došlo k porušeniu článku 7 Charty alebo článku 8 ods. 1 EDĽP, vnútroštátny súd to musí vziať do úvahy.

E – *O štvrtej prejudiciálnej otázke*

128. Štvrtou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má článok 12 nariadenia č. 1612/68 vykladať v tom zmysle, že dieťa a v dôsledku toho aj rodič, ktorý ho má v starostlivosti, má právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte, ak sa rodič, ktorý je občanom Únie a ktorý v tomto členskom štáte pracoval, z uvedeného štátu odsťahoval skôr než tam dieťa začalo chodiť do školy.

129. Na základe judikatúry Súdneho dvora je možné odpovedať na túto otázku kladne.

55 — K takému záveru dospel aj generálny advokát Szpunar v návrhoch prednesených vo veciach Rendón Marín a CS (C-165/14 a C-304/14, EU:C:2016:75, body 119 a 120), v ktorých uvádza, že je „presvedčený“ o tom, že situácie, ktoré patria do rámca judikatúry vychádzajúcej z rozsudkov Zhu a Chen (C-200/02, EU:C:2004:639), Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), ako aj Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), patria do pôsobnosti práva Únie. Generálny advokát Szpunar totiž vychádza z konštatovania, že štátni príslušníci členských štátov majú postavenie občana Únie. „Tieto deti majú preto ako občania Únie právo voľného pohybu a pobytu na území Únie a každé obmedzenie tohto práva patrí do pôsobnosti práva Únie“ (bod 120).

56 — Pozri v tomto zmysle KOCHENOV, D.: The Right to Have *What* Rights? EU Citizenship in Need of Clarification. In: *European Law Journal*. Roč. 19, 2013, s. 502 až 516, najmä s. 511. Pozri tiež návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston vo veciach O. a i. (C-456/12 a C-457/12, EU:C:2013:837, body 62 a 63).

130. Súdny dvor totiž konštatoval: „Právo vzdelávať sa za čo najlepších podmienok v hostiteľskom členskom štáte, priznané článkom 12 nariadenia č. 1612/68 dieťaťu migrujúceho pracovníka, má nutne za následok i to, že toto dieťa má právo byť sprevádzané osobou, ktorá ho má v hlavnej starostlivosti, a že teda táto osoba musí mať počas jeho štúdia možnosť mať spolu s ním pobyt v tomto členskom štáte. Odmietnutie udeliť povolenie na pobyt rodičovi, ktorý má v hlavnej starostlivosti dieťa uplatňujúce svoje právo vzdelávať sa v prijímajúcom členskom štáte, by porušilo toto právo.“ [57]

131. Deťom štátneho príslušníka členského štátu, ktorý pracuje alebo pracoval v hostiteľskom členskom štáte, a rodičovi, ktorý má v skutočnosti deti v starostlivosti, vznikne teda v poslednom uvedenom štáte právo na pobyt na základe samotného článku 12 prvého pododseku nariadenia č. 1612/68. [58]

132. V rozsudku Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83) Súdny dvor pripomenul, že „účelom článku 12 nariadenia č. 1612/68 je hlavne zabezpečiť, aby deti pracovníka, štátneho príslušníka členského štátu, mohli vykonávať, a prípadne i dokončiť svoje vzdelanie v hostiteľskom členskom štáte, *hoci tento pracovník prestal v uvedenom členskom štáte vykonávať zamestnanie*“. [59]

133. Súdny dvor ďalej uviedol, že „podľa ustálenej judikatúry článok 12 nariadenia č. 1612/68 vyžaduje len to, aby dieťa žilo so svojimi rodičmi alebo s jedným z nich v členskom štáte v čase, keď v ňom mal pobyt aspoň jeden z rodičov v postavení zamestnanca (rozsudky [Brown, 197/86, EU:C:1988:323], bod 30, a Gaal[, C-7/94, EU:C:1995:118], bod 27)“. [60]

134. Ešte jasnejšie Súdny dvor konštatoval, že „právo dieťaťa zdržiavať sa v tomto štáte na účely vlastného vzdelávania podľa článku 12 nariadenia č. 1612/68 a v dôsledku toho aj právo na pobyt rodiča, ktorý sa oň stará, teda nemôžu závisieť od splnenia podmienky, aby v *čase, keď sa dieťa začalo vzdelávať*, niektorý z jeho rodičov vykonával v hostiteľskom členskom štáte pracovnú činnosť ako migrujúci pracovník“. [61]

135. V rozsudku Ibrahim a Secretary of State for the Home Department Súdny dvor ďalej uviedol, že pokiaľ jedno z dotknutých detí začalo chodiť do školy *po* odchode rodiča, ktorý je bývalým migrujúcim pracovníkom, z hostiteľského členského štátu, „právo na rovnosť zaobchádzania, pokiaľ ide o prístup k vzdelávaniu, sa neobmedzuje na deti migrujúcich pracovníkov. Uplatňuje sa takisto na deti *pôvodne* migrujúcich pracovníkov.“ [62]

136. Z tejto judikatúry teda nesporne vyplýva, že článok 12 nariadenia č. 1612/68 sa má vykladať v tom zmysle, že dieťa a v dôsledku toho aj rodič, ktorý ho má v starostlivosti, má právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte, pokiaľ sa rodič, ktorý je občanom Únie a pracoval v tomto členskom štáte, z uvedeného štátu odsťahoval skôr než tam dieťa začalo chodiť do školy.

137. Tento výklad článku 12 nariadenia č. 1612/68 je navyše v súlade so zásadou, podľa ktorej toto ustanovenie „nemôže byť vykladané zužujúco… a za žiadnych okolností nesmie byť zbavené potrebného účinku“. [63]

138. Pre úplnosť dodávam, že zo skutkových okolností veci Alarape a Tijani (C-529/11, EU:C:2013:290) vyplýva, že vyššie uvedené zásady sa vzťahujú aj na štátnych príslušníkov tretích štátov, ktorí sú predkami občanov Únie.

57 — Rozsudok Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 73). Pozri tiež rozsudok Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 39).

58 — Pozri v tomto zmysle rozsudky Ibrahim a Secretary of State for the Home Department (C-310/08, EU:C:2010:80, bod 59), Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 36), ako aj Alarape a Tijani (C-529/11, EU:C:2013:290, bod 26).

59 — Rozsudok Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 51). Kurzívou zvýraznil generálny advokát. Súdny dvor odkazuje na bod 69 rozsudku Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493).

60 — Rozsudok Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 52).

61 — Rozsudok Teixeira (C-480/08, EU:C:2010:83, bod 74). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

62 — Rozsudok Ibrahim a Secretary of State for the Home Department (C-310/08, EU:C:2010:80, bod 39). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

63 — Rozsudok Baumbast a R (C-413/99, EU:C:2002:493, bod 73).

VI – Návrh

139. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Court of Appeal (England & Wales) (Civil Division) (Spojené kráľovstvo), takto:

1. Pokiaľ rozvod nasleduje po domácom násilí, článok 13 ods. 2 prvý pododsek písm. c) smernice Európskeho parlamentu a Rady 2004/38/ES z 29. apríla 2004 o práve občanov Únie a ich rodinných príslušníkov voľne sa pohybovať a zdržiavať sa v rámci územia členských štátov, ktorá mení a dopĺňa nariadenie (EHS) 1612/68 a ruší smernice 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS, si nevyžaduje, aby sa v čase rozvodu občan Európskej únie, ktorý je manželským partnerom štátneho príslušníka tretieho štátu, sám zdržiaval na území hostiteľského členského štátu podľa článku 7 ods. 1 tejto smernice, na to, aby si mohol tento štátny príslušník tretieho štátu zachovať osobné právo na pobyt v zmysle tohto ustanovenia.

2. Články 20 ZFEÚ a 21 ZFEÚ sa majú vykladať v tom zmysle, že bránia tomu, aby členský štát odoprel štátnemu príslušníkovi tretej krajiny právo pobytu na svojom území napriek tomu, že tento štátny príslušník má vo výlučnej starostlivosti deti, ktoré sú občanmi Únie a bývajú s ním v tomto členskom štáte od svojho narodenia bez toho, aby mali štátnu príslušnosť tohto štátu a využili svoje právo na voľný pohyb, pokiaľ títo občania Únie spĺňajú podmienky stanovené smernicou 2004/38/ES alebo, ak to tak nie je, pokiaľ také odopretie zbavuje uvedených občanov možnosti účinne využívať podstatu práv, ktoré vyplývajú z postavenia občana Únie, čo musí overiť vnútroštátny súd pri zohľadnení všetkých okolností veci. Ak príslušný súd rozhodol, že vyhostením dotknutých občanov Únie by došlo k porušeniu článku 7 Charty základných práv Európskej únie alebo článku 8 ods. 1 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaného v Ríme 4. novembra 1950, vnútroštátny súd to musí vziať do úvahy.

3. Článok 12 nariadenia Rady (EHS) č. 1612/68 z 15. októbra 1968 o slobode pohybu pracovníkov v rámci spoločenstva sa má vykladať v tom zmysle, že dieťa a v dôsledku toho aj rodič, ktorý ho má v starostlivosti, má právo na pobyt v hostiteľskom členskom štáte, pokiaľ sa rodič, ktorý je občanom Únie a pracoval v tomto členskom štáte, z uvedeného štátu odsťahoval skôr než tam dieťa začalo chodiť do školy.